

ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

УДК 336.71:001.895

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА ОЦІНЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

В.О. Онищенко, доктор економічних наук.

Т.А. Шевчук.

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка.

© Онищенко, В.О., 2014.

© Шевчук, Т.А., 2014.

Стаття отримана редакцією 03.02.2014 р.

Вступ. Світова фінансова криза та загострення конкуренції на ринку банківських послуг змусили банки вести пошук додаткових шляхів отримання конкурентних переваг, зокрема шляхом упровадження інноваційних технологій обслуговування клієнтів, нових продуктів і послуг. У той же час, ураховуючи значний рівень фінансових витрат та ризику, які супроводжують інноваційну діяльність, коло банків, здатних до повноцінної реалізації програм інноваційного розвитку, є досить обмеженим. Це обумовлює актуальність дослідження спроможності банків до запровадження інновацій, оцінювання достатності наявних у їх розпорядженні ресурсів та потенційних можливостей їх результативного використання. Відповідно виникає необхідність у формалізації інноваційного потенціалу банку.

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. Проблеми формування та управління інноваційним потенціалом суб'єктів господарювання знайшли відображення в роботах багатьох вітчизняних і зарубіжних учених. Узагальнення теоретичних досліджень вітчизняних та зарубіжних авторів П. Зявліної, А. Васильєвої, В. Горшкова, О. Кретової, Л. Волдачек, О. Волдачкової, Є. Уткіна, Г. Морозової, Н. Морозової, О. Пригожина й інших дозволяють увесь спектр банківських інновацій привести до однієї структури.

Метою статті є дослідження теоретичних основ та окреслення практичних рекомендацій щодо оцінювання інноваційного потенціалу банківських установ.

Основний матеріал і результати. Основною причиною виникнення інновацій у банківській сфері, як і в інших галузях економіки, є перспектива отримання прибутку. Разом з тим банки, відносини яких з клієнтами будуються на принципах партнерства і взаємовигоди, зацікавлені й у примноженні капіталу своїх клієнтів, котрі сподіваються за рахунок банківських інновацій при визначеному рівні ризику отримати більшу матеріальну користь від співробітництва з банком, ніж раніше. Раціональність є реальним двигуном інноваційних процесів, які у свою чергу забезпечують стабільний розвиток банківської системи. Для банківського бізнесу досить влу-

чним є висловлення голови компанії General Electric Джеффри Імельта про те, що «єдиний спосіб отримувати прибуток та єдина причина вкладення коштів у компанії у майбутньому – це їх спроможність впроваджувати нововведення й ефективно диференціювати себе на ринку»¹.

Проте сприятливі умови виникнення банківських інновацій створюються перш за все змінами зовнішнього для банків середовища. У цьому зв'язку слід зазначити, що, починаючи з 1970-х років, світовий банківський бізнес знаходиться у стані постійного розвитку, чому сприяли дерегулювання банківської діяльності та лібералізація фінансових ринків, пов'язана з кардинальною зміною світової валютної системи.

Одночасно у банківському бізнесі все нові можливості застосування отримують інформаційні технології. Якщо зовсім недавно інформаційні системи використовувалися переважно для обробки інформації, рідше – для забезпечення планування й контролю в банках і розглядалися як засіб скорочення ручної праці та зниження витрат, то сьогодні інформаційні технології стали основою радикальних структурних змін у банківському бізнесі.

Таким чином, два основних фактори, що визначають ситуацію у фінансовій сфері, – глобалізація та інформаційні технології – суперечливо впливають на банківський бізнес: з одного боку, відкривають нові можливості, дозволяють активно запозичувати нові ідеї, де б вони не з'явилися, а з іншого – всебічно посилюють конкуренцію. Тиск глобальної конкуренції викликає більш високі темпи інновацій, ніж на внутрішніх або замкнутих ринках.

Сьогодні банки у розвинутих країнах практично вже вичерпали можливості зростання як органічного, тобто за рахунок звичних внутрішніх джерел, так і за рахунок злиттів та поглинань. Зниження відсоткової маржі й, у цілому, процеси дезінтермедіації, тобто відмова кредиторів і позичальників від послуг банків як фінансових посередників та їх орієнтація на пряме фінансування за схемою «інвестор – емітент цінних паперів», призводять до суттєвого зменшення доходів банків від традиційних операцій. Таким чином, для забезпечення самозбереження та розвитку в банківських інститутах на перший план об'єктивно виходить потреба у формуванні нового, інноваційного мислення [3].

На сучасному етапі відбувається формування поняття «інноваційний потенціал», ключові його аспекти розкриваються через поняття науково-технічного потенціалу, науково-інноваційного потенціалу, потенціалу трансформації технології, науково-дослідного й дослідно-конструкторського потенціалу, кадрового потенціалу.

При розгляді інноваційного потенціалу в сучасній економічній літературі вчені виділяють чотири підходи до його визначення:

- 1) як сукупність різних видів ресурсів, необхідних для здійснення інноваційної діяльності організації;
- 2) як «міра готовності» організації виконати поставлені цілі у сфері інноваційного розвитку;
- 3) як здатність організації розробляти й реалізовувати інноваційні проекти;
- 4) як сукупність можливостей підприємства в інноваційній діяльності [4].

Проте інноваційний потенціал банківської установи на цьому етапі економічного розвитку має переважно таку структуру.

1. Фінансова складова. Дослідження вітчизняного банківського сектора показало, що останнім часом спостерігається стійка тенденція до збільшення прибутковості банківського бізнесу. За останні роки на українському банківському ринку вже з'явилися такі суб'єкти: австрійський Raiffeisen International Bank-Holding AG; інший зарубіжний гігант – французький BNP Paribas; Credit Agricole S.A. (Франція); Banca Intesa (Італія). Таких банків в Україні небагато, але вони є й зацікавлюють саме своєю мережею.

2. Матеріально-технічна складова. Забезпеченість вітчизняних банківських установ ресурсами в цілому достатня. Сьогодні для більшості банків створено всі умови для побудови ефективного процесу їх функціонування. Але разом з тим слід зазначити низький рівень використання інформаційних технологій, тоді як для впровадження багатьох нових банківських продуктів необхідні сучасні програми.

3. Інформаційна складова. Сьогодні для прийняття рішення про створення та запровадження нового продукту чи послуги фахівцям банківської установи потрібна достовірна та релевантна

---

¹ Meri D. «Джеффри Імельт і нова стратегія General Electric», McGraw-Hill, 2009

інформація. Тому для українського банківського сектора надзвичайно актуальними є питання підвищення інформаційної прозорості банківської сфери як обов'язкової складової її лібералізації.

4. Організаційно-управлінська складова. Важливою умовою ефективної роботи створеного комерційного банку є вибір оптимальної організаційної його структури для успішного здійснення функцій управління, максимального задоволення інтересів клієнтів у різноманітних банківських послугах з метою досягнення банком основних стратегічних цілей.

5. Маркетингова складова. Ефективність маркетингу у вітчизняних банках є досить низькою. Найчастіше банківський маркетинг розглядається як засіб реклами. Тому необхідне підвищення стратегічної та організаційної ролі маркетингу в банківській діяльності, особливо в розрізі взаємовідносин банку та клієнтів [2, 8].

Банківська установа як система активно взаємодіє із зовнішнім середовищем (зокрема, з ринковим), має основним завданням збереження та підтримку балансу цієї взаємодії.

В основному банк, вступаючи у відносини з елементами середовища, залучений у три основні процеси:

- отримання ресурсів із зовнішнього середовища («вхід»);
- перетворення ресурсів у продукт («перетворення»);
- передача створеного продукту в зовнішнє середовище («вихід»).

Збереження балансу між цими процесами діяльності кредитної організації означає виживання її на ринку. Процес аналізу середовища в такому випадку є логічно первісним у ланцюжку елементів усієї інноваційної діяльності банку. Сучасна тенденція до різкого зміщення пріоритетів у сфері приведення до відповідності балансу входу-виходу двох останніх процесів передбачає, що в умовах ринкової економіки будь-який банк існує лише тому, що є сформований попит на його продукти [7].

Звідси випливає, що залежно від результатів аналізу середовища, а також місії банку він виробляє конкретну продуктову стратегію, дотримуючись її в процесі своєї діяльності. На сучасному етапі особливий наголос при виробленні такої стратегії ставиться на розроблення та створення низки нових банківських продуктів. Це розцінюється як неодмінний засіб стабілізації функціонування, збереження і зміцнення конкурентних позицій банку та призводить до економічного зростання.

Одним із найбільш ефективних способів вивчення того чи іншого об'єкта є дослідження його структури. Існуючі погляди на структуру інноваційного потенціалу систематизовані в таблиці 1 [1], але перш ніж перейти до розгляду, необхідно зазначити, що одні автори фактично ототожнюють його з науково-технічним потенціалом, а інші розкривають сутність лише окремих характеристик інноваційного потенціалу, при цьому не розглядаючи їх у сукупності.

Таблиця 1. Порівняльна характеристика підходів до визначення структури інноваційного потенціалу банківської установи.

Автор	Складові інноваційного потенціалу
Канигін Ю.	Інтелектуальна, освітня, кадрова, технологічна, технічна.
Олдак П.	Наукова, освітня, управлінська.
Ільїн М.	Науково-технічна формація, управління, кадри.
Лузін А.	Організаційна структура, технологія, організація роботи, стиль управління.
Громека В.	Наукова, освітня, управлінська, технічна.
Галушко Е.	Кадрова, інформаційно-методологічна, матеріально-технічна, організаційно-управлінська.
Сліпець Ю., Косенко А.	Наукова, виробнича, кадрова, матеріально-технічна, інформаційна.
Гольдштейн Г.	НДДКР, маркетинг, виробництво, управління.
Мединський В., Ільдеменов С.	Науково-дослідна, техніко-технологічна, виробнича, комерційна.
Ільєнкова С.	Науково-дослідна, проектно-конструкторська, технологічна,
Фатхудинов Р.	Маркетинг, НДДКР, організаційно-технологічна, виробнича, комерційна.
Фесенко І.	Науково-дослідна, техніко-технологічна, маркетингова, фінансова.
Міронович Н.	Виробнича, патентно-ліцензійна, технологічна, фінансова, організаційно-управлінська.
Новікова І.	Інноваційні ресурси: кадрові, науково-технічні, виробничо-технологічні, фінансово-економічні; ті що забезпечують умови (каталізатори).

Проведений аналіз та узагальнення науково-методичних підходів до визначення структури інноваційного потенціалу, а також власні дослідження авторів дають змогу запропонувати вдосконалений варіант структури, схему якого подано на рисунку 1.

Зважаючи на значну кількість теорій щодо інноваційного потенціалу банківської установи, а також методик оцінювання цього потенціалу, варто зазначити, що більшість з них часто використовуються в діяльності установ. За останній час було опубліковано одну з кращих робіт в цій галузі, автором якої є Я.М. Кривич. Її переваги полягають в охопленні всіх можливих складових інноваційного потенціалу банківської установи, що включає як фінансовий аналіз стану банку, так і експертні оцінки, що в поєднанні надає найбільш повну інформацію про належність банку до тієї чи іншої групи за інноваційною орієнтацією.

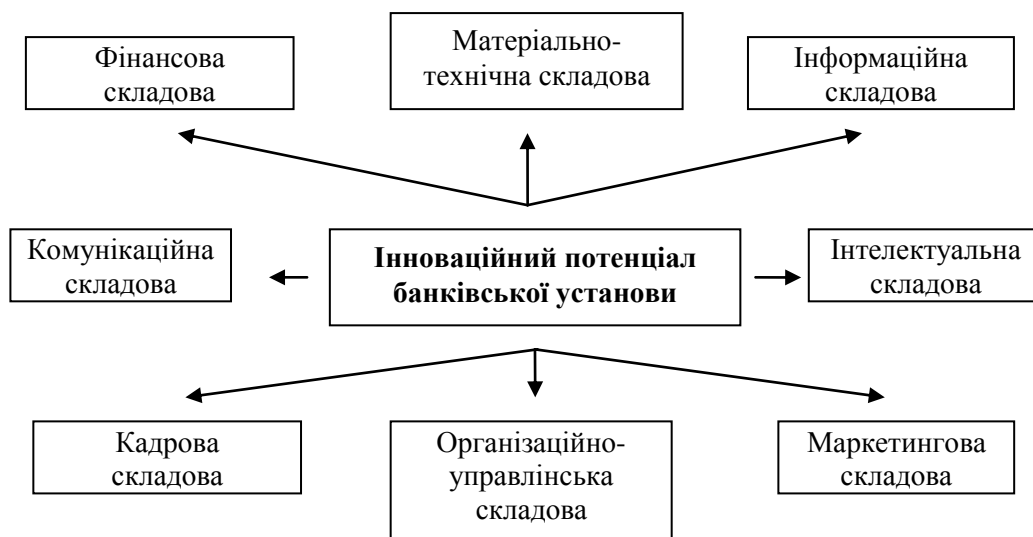

Рис. 1. Структура інноваційного потенціалу фінансово-кредитної установи [10]

Обраною методикою було поставлено за мету проаналізувати такі групи показників у межах поелементного оцінювання фінансової складової інноваційного потенціалу банку: показники на основі оцінки власного капіталу банку; показники на основі оцінки залученого капіталу банку.

Висновки. Як підсумок варто зазначити, що існують проблеми формування інноваційного потенціалу, такі як: низький рівень капіталізації; низький рівень інформаційних технологій; відсутність технологій для проектного фінансування; низька якість використовуваної техніки; закритість інформації; недосконалість законодавства; недостатня кількість кредитних бюро; неповне використання можливостей інструментів комунікацій; відсутність простору для самореалізації; нерозвиненість банківського маркетингу.

Через це необхідно розробляти ефективні шляхи підвищення банківського інноваційного потенціалу, а саме:

- 1) пошук і реалізація напрямів використання інноваційного потенціалу;
- 2) виявлення прихованих можливостей (ресурсів) та шляхів їх реалізації в проектах інноваційної діяльності банку;
- 3) координація інноваційного потенціалу й інноваційних потреб банку;
- 4) відповідність інноваційного потенціалу потребам клієнтів.

Можна стверджувати, що для вітчизняної банківської системи перехід до інноваційної моделі розвитку є необхідним. Зазначені негативні чинники спричинили формування у вітчизняному банківському секторі стратегії запозичення банківських інновацій, яка дозволяє вітчизняним банкам певною мірою конкурувати між собою на внутрішньому ринку, але разом з тим унеможливує їх вихід на зовнішні ринки. Запропоновані напрями не можуть повністю розв'язати проблеми інноваційного потенціалу банків України, але вони є рушійними у сфері вдосконалення банківського інноваційного потенціалу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Банківські операції : підручник / [Мороз А.М., Савлук М.І., Пуховкіна М.Ф. та ін.] ; за ред. А.М. Мороза. – К. : КНЕУ, 2000. – 384 с.
2. Бутко, М. Роль банківської системи в активізації інноваційно-інвестиційного розвитку / М. Бутко // Вісник НБУ. – 2003. – №12. – С. 49 – 54.
3. Василенко, В.О. Інноваційний менеджмент : навч. посібник / В.О. Василенко, В.Г. Шматько; за ред. В.О. Василенко. – К. : ЦНЛ, Фенікс, 2003. – 440 с.
4. Галушко, Є.С. Підвищення ефективності використання інноваційного потенціалу в умовах переходу до ринкових відносин (на прикладі промислових підприємств Донбасу) : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.06.02 / Є.С. Галушко – Донецьк, 1999. – 23 с.
5. Гребенікова, О.В. Ефективність використання інноваційного потенціалу промислових підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.02.02 / О.В. Гребенікова – Харків, 2004. – 19 с.
6. Ілляшенко, С.М. Формування ринку екологічних інновацій: економічні основи управління : монографія / С.М. Ілляшенко, О.В. Прокопенко; за ред. С.М. Ілляшенка. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2002 – 250 с.
7. Ильенкова, С.Д. Инновационный менеджмент : учебник / С. Д. Ильенкова. – М. : Юнити, 1997. – 251 с.
8. Інноваційна складова економічного розвитку : монографія / НАН України, Ін-т економіки ; відп. ред. Л. К. Безчасний. – К., 2000. – 262с.
9. Кравченко, С. Исследование сущности инновационного потенциала / С. Кравченко, И. Кладченко // Научные труды Донецкого национального технического университета. Серия: экономическая. – Вып. 68. – Донецк : ДонНТУ, 2003. – С. 88 – 96
10. Мартюшева, Л. Інноваційний потенціал підприємства як об'єкт економічного дослідження / Л. Мартюшева, В. Калишенко // Фінанси України. – 2002. – № 10. – С. 61 – 66.

УДК 336.71:001.895

Онищенко Владимир Александрович, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів і банківської справи. **Шевчук Тетяна Андріївна**, магістрант. Полтавський національний технічний університет ім. Ю. Кондратюка. **Теоретичні основи формування та оцінювання інноваційного потенціалу банківських установ України.** Досліджено теоретичні аспекти оцінки інноваційного потенціалу банківської установи, поглиблено розуміння сутності економічної категорії «інноваційний потенціал банку», удосконалено науково-методичний підхід до формування структури інноваційного потенціалу банку.

Ключові слова: потенціал банку, інноваційний потенціал, інновації, банківська установа, основи оцінювання, оцінка інноваційного потенціалу, банківські інновації.

УДК 336.71:001.895

Онищенко Владимир Александрович, доктор економічних наук, професор заведуючий, кафедри фінансов и банковского дела. **Шевчук Татьяна Андреевна**, магістрант. Полтавський національний технічний університет ім. Ю. Кондратюка. **Теоретические основы формирования и оценивания инновационного потенциала банковских учреждений.** Исследованы теоретические аспекты оценки инновационного потенциала банковского учреждения, углублено понимание сущности экономической категории «инновационный потенциал банка», усовершенствован научно-методический подход к формированию структуры инновационного потенциала банка.

Ключевые слова: потенциал банка, инновационный потенциал, инновации, банковское учреждение, основы оценивания, оценка инновационного потенциала, банковские инновации.

USD 336.71:001.895

Volodymyr O. Onyshchenko, Doctor of Economics, Professor. **T.A. Shevchuk**, Master student. **Theoretical foundations of formation and assessment of banking institutions innovation potential.** The theoretical aspects of the evaluation of the banking institutions' innovative potential have been studied; understanding of the nature of economic category "innovative potential of the bank" has been deepened, scientific and methodical approach to the structuring of innovative potential of the bank has been improved.

Keywords: assessment of potential, innovation capacity, banking institution, innovation, innovative capacity of the bank, formation of innovation potential, use of innovative potential.